

Research Paper

Elucidating the Role of Quality of Life Indicators in Achieving a Creative City in Urban Spaces: A Case Study of the Metropolitan Area of Tabriz

Hossein Tahmasebi Moghadam* Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

Zahra Rasoulzadeh: PhD Student, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

Ahmad Rezaei: M.Sc, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences and Economics, Payame Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2021/10/29

Accepted: 2021/12/26

PP: 95-106

Use your device to scan
and read the article
online

Keywords: Quality of life, Creative city, Urban spaces, Tabriz

Abstract

Today, quality of life is one of the most significant areas of research in urban planning. Its increasing influence on other urban characteristics, such as creativity in cities, makes it an effective tool in planning. Creative cities are centers that encompass unique features and provide an attractive environment for the activities and lives of professionals, artists, researchers, and, broadly speaking, creative individuals. This study aims to analyze the impact of quality of life components on the realization of a creative city in Tabriz. Therefore, the research is applied in nature and employs a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative methods. The analysis was conducted using structural equation modeling and path analysis through the PLS software, which determined the impact and interrelationship of components. For sampling, experts and elites were chosen using an accessible method based on scientific experience, willingness, and capability to participate in the research. To assess the validity and reliability of the questionnaire, both the formal and construct (factor) validity methods, as well as Cronbach's alpha test, were utilized. The Cronbach's alpha coefficient for the two constructs was obtained above 0.7, indicating desirable convergent validity of the questionnaire. The results show that all factor loadings exceed 0.5, which is a very acceptable scale for calculating latent variables in the model. Among the components, the physical-environmental component with a coefficient of 0.367, the urban facilities component with a coefficient of 0.312, and the socio-cultural component with a coefficient of 0.292 have the greatest impact on enhancing creativity in the metropolitan area of Tabriz. Conversely, the accessibility component with a coefficient of 0.241 and the economic component with a weight of 0.136 have the least impact on fostering creativity in the city.

Citation: Tahmasebi Moghadam, H., Rasoulzadeh, Z., & Rezaei, A. (2024). **Elucidating the role of quality of life indicators in achieving a creative city in urban spaces: A case study of the metropolitan area of Tabriz**, *Journal of Research and Urban Planning*, 15(56), 95-106.

DOI: 10.30495/jupm.2022.29287.4038

* **Corresponding author:** Tahmasebi Moghadam **Tell:** +989120719201 **Email:** Tahmasebihossein@znu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

One of the principal manifestations of creativity in cities is their spatial context. The relationship between creativity and urban spaces is both intrinsic and multidimensional. Creative places and spaces are crucial to the creative development of cities. In such cities, urban areas become attractive environments for studying, working, and retaining the city's elite, while also enhancing the quality of life, resilience, and lifestyle. This necessitates a focus on elites and specialists in urban planning, urban management, and related fields. The primary distinction of this study from others addressing quality of life and creative cities lies in its examination of the role of quality of life in the realization of a creative city. Tabriz, with its significant urban features such as markets and cultural sites, attracts a diverse population, including the city's creative classes. This situation demands both physical and functional planning to create the necessary public spaces. As a metropolis engaged with globalization, Tabriz must evolve its existing infrastructure to provide new contexts that facilitate its development into a creative city. Conversely, high-quality living conditions across various indicators can significantly enhance the city's capacity to attract and foster creativity.

Methodology

The present study adopts a descriptive approach utilizing structural equation modeling. Data analysis was conducted using SPSS20 and Smart PLS3 software. For sampling experts and elites, a convenient sampling method was employed, considering scientific experience, willingness, and ability to participate in the research. In the quantitative analysis, structural equation modeling and path analysis in PLS software were used to determine the types of components based on their impact and effectiveness on other components. To evaluate the validity and reliability of the questionnaire, both formal and structural (factor) validity methods were applied. Reliability was assessed using Cronbach's alpha test, with the coefficient exceeding 0.7 for both constructs, indicating good convergent validity. The components examined in this research include those related to the creative city and quality of life. Component selection was based on the

opinions of experts in the fields of creative cities and quality of life, theoretical foundations, and input from university professors. Consequently, five primary components of quality of life were identified: economic, social, physical-environmental, access, and urban facilities. Additionally, four components of a creative city were determined: creative class and local facilities, diversity, research-development and technology, and global factors.

Results and discussion

Based on the confirmatory factor analysis model, all explicit indicators exhibit a strong relationship with their corresponding latent variables. Specifically, satisfaction with the distribution of bus and taxi stations, satisfaction with family respect, and access to educational centers have the highest relationships among their latent variables, with values of 0.941, 0.941, and 0.897, respectively.

The path coefficient model demonstrates the presence of a linear causal relationship, as well as the intensity and direction of this relationship between pairs of latent variables. This is akin to the standard regression coefficients observed in simple and multiple regression models. The results show that all factor loadings exceed 0.5, which is considered a very acceptable threshold for calculating latent variables in the model. Among the components, the physical-environmental component (coefficient = 0.367), urban facilities component (coefficient = 0.312), and socio-cultural component (coefficient = 0.292) have the greatest impact on promoting creativity in the city of Tabriz. Conversely, the access component (coefficient = 0.241) and the economic component (coefficient = 0.136) have the least impact on enhancing creativity. The physical-environmental component, with a coefficient of 0.367, has the most substantial effect, followed by the urban and socio-cultural facilities components. Factors within the physical-environmental component, such as satisfaction with the residential neighborhood, street conditions, traffic, green spaces, and environmental health, significantly contribute to increasing urban creativity in Tabriz. Additionally, there is a significant relationship between the independent and dependent variables of the research, with a significance

level of 5% and a confidence level of 95%. The coefficient for the effect of the quality of life variable on the creativity variable in Tabriz is 0.908, indicating that the quality of life—assessed through 30 observable indicators—has a substantial impact on the city's creativity.

Conclusion

The concept of a "creative city" represents a modern approach to strategic urban planning. Its primary value lies in directing the efforts of urban residents towards enhancing the city's excellence and achieving sustainable development. This theory uniquely integrates the insights of social scientists, sociologists, and urban planners to drive urban transformation. The creative city model can be seen as a progressive initiative that transitions urban areas from a static state to a dynamic one,

emphasizing simultaneous attention to technology, infrastructure, production sectors, and human resources. In contemporary creative cities, the benefits of improving quality of life are considered fundamental. Therefore, based on the research findings, it is evident that enhancing quality of life is crucial for fostering urban creativity in Tabriz. This research aims to assist managers and stakeholders in identifying key factors that require focus and in guiding their efforts to overcome existing barriers.

فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری

دوره ۱۵، شماره ۵۶، بهار ۱۴۰۳
شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸ - شاپا الکترونیکی: ۲۴۷۶-۳۸۴۵
<https://jupm.marvdasht.iau.ir/>

مقاله پژوهشی

تبیین نقش شاخص‌های کیفیت زندگی در تحقق شهر خلاق در فضاهای شهری (مطالعه موردی: کلانشهر تبریز)

حسین طهماسبی مقدم^۱، استادیار، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

زهرا رسول زاده: دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

احمد رضایی: کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

چکیده

امروزه کیفیت زندگی، از مهمترین حوزه‌های پژوهش‌های برنامه‌ریزی شهری است. به دلیل تاثیرگذاری روزافزون بر دیگر ویژگی‌های شهری همچون خلاقیت در شهر و به عنوان ابزاری کارآمد در برنامه‌ریزی است. چرا که شهرهای خلاق مراکزی هستند که ویژگی‌های منحصر به فردی را در خود جای داده‌اند و محیطی جذاب برای فعالیت و زندگی افراد متخصص، هنرمند، پژوهشگر و در یک کلام افراد خلاق فراهم می‌سازند. هدف پژوهش حاضر نیز تحلیل تأثیر مؤلفه‌های کیفیت زندگی بر تحقق شهر خلاق در شهر تبریز است، لذا از نظر هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش پژوهش از نوع ترکیبی کیفی-کمی است. تجزیه و تحلیل با استفاده از تحلیل معادلات ساختاری و روش تحلیل مسیر در نرم‌افزار PLS نوع مؤلفه‌ها با توجه به اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر مؤلفه‌ها مشخص شده است. برای نمونه‌گیری از کارشناسان و نخبگان، از شیوه در دسترس شامل تجربه علمی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش استفاده شده است. جهت بررسی روایی و پایایی پرسشنامه از دو روش صوری و اعتبار سازه (عاملی) و همچنین آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. میزان آلفای کرونباخ برای دو ساختار بالاتر از ۰/۷ به دست آمده است، و نشان دهنده‌ی برخورداری پرسشنامه از روایی همگرا مطلوب است. نتایج نشان می‌دهد مقادیر تمام بارهای فاکتورها از ۰/۵ بیشتر است که مقیاس بسیار قابل قبولی برای محاسبه متغیرهای پنهان مدل مقیاس است و مؤلفه کالبدی - زیست محیطی با ضریب ۰/۳۶۷ و مؤلفه تسهیلات شهری با ۰/۳۱۲ و اجتماعی - فرهنگی با ضریب ۰/۲۹۲ بیشترین تأثیر را در ارتقای خلاقیت در کلانشهر تبریز دارند. همچنین مؤلفه دسترسی با ضریب ۰/۲۴۱ و مؤلفه اقتصادی با وزن ۰/۱۳۶ کمترین تأثیر را در ارتقای خلاقیت در شهر دارند.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵

شماره صفحات: ۹۵-۱۰۶

از دستگاه خود برای اسکن خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

کیفیت زندگی، شهر خلاق، فضاهای شهری، شهر تبریز.

استناد: طهماسبی مقدم، حسین؛ رسول زاده، زهرا؛ و رضایی، احمد (۱۴۰۰): تبیین نقش شاخص‌های کیفیت زندگی در تحقق شهر خلاق در

فضاهای شهری (مطالعه موردی، کلانشهر تبریز)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۵(۵۶)، ۹۵-۱۰۶.

DOI: 10.30495/jupm.2022.29287.4038

مقدمه

خلاقیت از لحاظ فکری و بیولوژیک مانند تفکر، خصیصه‌ای ذاتی برای همه انسان‌هاست. شهرها نیز به عنوان محل سکونت انسان‌ها، نقطه جوشش خلاقیت‌ها هستند. آنها برای مدت طولانی وسیله‌ای برای تحرک، تمرکز و هدایت انرژی انسانی در مسیر خلاق بوده‌اند (Florida, 2005: 25-29). در واقع شهرهای خلاق مراکزی هستند که ویژگی‌های منحصر به فردی را در خود جای داده‌اند و محیطی جذاب برای فعالیت و زندگی افراد متخصص، هنرمند، پژوهشگر و در یک کلام افراد خلاق فراهم می‌سازند (Ghorbani et al, 2013: 14).

در این رویکرد شهر باید بتواند محیطی جذاب برای جذب و پرورش استعدادها، نوآوری‌ها و ایده‌ها باشد و بتواند از ایده و خلاقیت افراد خاص و شهروندان عادی با در نظر گرفتن ابعاد کیفیت زندگی در جهت حل مسائل اساسی و نیز در جهت پایه‌ریزی رشد و توسعه‌ای خلاق بهره برد. جذب و پرورش استعدادها و ایده‌ها نیازمند محیطی متنوع‌پذیر مطابق با سرمایه‌های اجتماعی است بطوری که افراد خلاق بتوانند به راحتی در آن فعالیت و کار کنند (Mohammadi, 2016).

از این رو تحقق‌پذیری شهر خلاق، آرزوی هر جامعه مدرنی است (Pir Babaei et al, 2016: 12). به همین دلیل شهرها و مناطق وابسته به آن باید ویژگی‌های خاص داشته باشند تا بتوانند به شهر خلاق تبدیل شوند. در این رابطه، غیر از بسترهای دانش، صنعت و به ویژه صنایع با فناوری برتر، بسترهای اجتماعی و فرهنگی همچون تنوع اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، کیفیت زندگی و برابری اجتماعی جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده‌اند (Asadi and Sami, 2016: 14). همچنین مفاهیمی چون ابداعات و نوآوری، خلاقیت (Fotouhi Mehraban, 2016: 102). در همه زمینه‌های علمی و در بین تمام شهروندان، صنایع خلاق، عناصر اقتصادی پایدار و محیط زیست سبز، معیارهای تکمیل رفاه اجتماعی و افزایش کیفیت و زیست‌پذیری شهر هستند. به گونه‌ای که همه این مفاهیم در یک سناریوی چهارگانه سرمایه انسانی خلاق، کیفیت زندگی، زمینه‌های نوآوری و سرمایه اجتماعی، منجر به توسعه شهر خلاق می‌شوند (Zarabi et al, 2014: 2).

در این گونه شهرها با تاکید بر نخبگان و متخصصین برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری، شهرسازان و سایر علوم مربوطه، شهرها تبدیل به مکان جذاب برای مطالعه، محل کار و حفظ نخبگان شهر می‌گردد و با بهبود کیفیت زندگی، سطح تحمل و شیوه زندگی می‌توان در این مسیر حرکت کرد (Bezi et al, 2017: 2). بنابراین مقوله کیفیت زندگی شهری از جمله نخستین محورهای مطالعاتی بود که با رشد شهری به تدریج از ۱۹۳۰ مورد توجه متخصصان مسائل شهری قرار گرفت (Khajeh Shahkoochi et al, 2012: 286) و به عنوان یک اصطلاح، مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت افراد و گروه‌ها از زندگی می‌باشد که جنبه عینی و ذهنی زندگی را در بر می‌گیرد (Khajeh Shah, 2014: 104). در نتیجه بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه است (Rajabi Amirabad and Rahmani, 2017: 93).

با توجه به مطالب ذکر شده، اصلی‌ترین وجه تمایز این پژوهش با دیگر پژوهش‌ها در حوزه کیفیت زندگی و شهر خلاق، بررسی نقش کیفیت زندگی در تحقق شهر خلاق می‌باشد؛ در رابطه با ضرورت چنین پژوهش و مطالعه‌ای در شهر تبریز؛ با توجه به اینکه کلانشهر از عناصر شهری مهمی از قبیل بازار، اماکن فرهنگی و ... برخوردار است و روزانه‌پذیرای جمعیت بسیاری از جمله طبقات خلاق شهر می‌باشد و مسلماً برنامه‌ریزی کالبدی و عملکردی برای تامین فضای عمومی مورد نیاز استفاده‌کنندگان از اهمیت فراوانی برخوردار است و از طرف دیگر کلانشهر به عنوان یک کلانشهر، از تغییر و تحولات جهانی شدن به دور نیست و بایستی با تغییر ساختار قدیمی، بسترهای جدیدی را برای تبدیل شدن به یک شهر خلاق فراهم آورد. از سوی دیگر بالا بودن کیفیت زندگی در شاخص‌های مختلف آن می‌تواند زمینه جذب خلاقیت را بیش از پیش فراهم آورد. در این راستا مطالعه و ارزیابی فضاهای عمومی در مناطق کلانشهر به عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه‌ریزی‌های مدیریت و توسعه شهری مطرح است و حکایت از باز تولید این فضاها در تقویت وجه کیفیت زندگی را دارد. در گذشته و از اوایل رشد و توسعه شهرنشینی همه فعالیت‌های انسان‌ها در وسط شهر در یک میدان انجام می‌شد و تمرکز همه فعالیت‌ها در این میدان شهری بود. با گذشت زمان و با بوجود آمدن فضاهای خصوصی و مسکن در ابعاد مختلف اهمیت فضاهای عمومی کم رنگتر و از کمیت و کیفیت آنها کاسته شده است که شهر تبریز نیز از این قضیه مستثنی نیست در این راستا پژوهش حاضر در جهت پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر انجام گرفته است: کیفیت زندگی چه تاثیری بر تحقق شهر خلاق دارد؟ کدام یک از مؤلفه‌های کیفیت زندگی موجب ارتقای خلاقیت در شهر می‌شود؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

شهر خلاق

از سال ۱۹۴۰ به بعد پارادایم و دیدگاه‌های مربوط به برنامه‌ریزی و توسعه شهری تحولات زیادی را بر خود دیده است. دیدگاه‌های سنتی به توسعه فیزیکی شهرها و دیدگاه‌های جدیدتر به توسعه اجتماعی و اقتصادی شهر توجه داشتند (Rafieian, 2011: 10). در این میان ایده

شهر خلاق به عنوان رویکردی جدید به توسعه از اواسط دهه ۱۹۹۰ به طور جدی مطرح گردید (Ghorbani et al, 2013: 14). البته، این ایده ریشه‌های طولانی در روایت اروپایی-آمریکایی از شهر به عنوان یک مکان اولیه برای توسعه تجاری و صنعتی یا «مدرن‌سازی» دارد و شامل چارچوب‌بندی مجدد این روایت در لحظه‌ای بود که شهرک‌سازی فوردیست-کینزی در هم شکسته بود. به عبارت دیگر، جایی که تولید صنعتی فوردیستی به خارج از کشور منتقل شد و انتظار می‌رفت شهرها به طور مستقل و کارآفرینانه در داخل و خارج از چارچوب برنامه‌ریزی کینزی در دولت - ملت عمل کنند (O'Connor et al, 2020: 2). اولین فرمول‌بندی منسجم مفهوم «شهر خلاق»، به بیانش چینی و لاندی (۱۹۹۵) نسبت داده می‌شود. کار آن‌ها، که توسط لاندی (۲۰۰۰) انجام شد، با تغییر جدید صنایع فرهنگی و نوسازی در توسعه شهری بریتانیا در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ مرتبط بود. خلاقیت در وسیع‌ترین معنای خود در نظر گرفته می‌شود و به این مساله می‌پردازد که چگونه نوآوری می‌تواند به شهرها کمک کند تا مشکلات روزمره خود را حل کنند (Comunian, 2011: 1158).

تا پایان دهه ۱۹۹۰، مفهوم آکادمیک اروپایی «شهر خلاق» با پتانسیل احیا کننده ارائه شده در چشم‌انداز ECC مطابقت داشت. تمرکز بر روی بهبود شهر (با بازده اقتصادی بالقوه) از طریق مداخلات خلاقانه و فعالیت‌های فرهنگی بود. با این حال، از سال ۱۹۹۸ به بعد، کلمه «خلاق» در زمینه‌های مختلف محبوب شد. این نشان‌دهنده تغییر به سمت تولید فرهنگ و محصولات خلاق و حضور نیروی کار ماهر است که اقتصاد دانش / خلاق جدید را هدایت می‌کند. این تغییر ابتدا با ظهور اصطلاح «صنایع خلاق» و سپس با توسعه نظریه «طبقه خلاق» مرتبط است. تفسیر جدیدی از شهر خلاق به عنوان مکانی ظهور می‌کند که در آن صنایع خلاق متمرکز شده و مورد حمایت قرار می‌گیرند (Montgomery, 2005).

بنابراین ایده شهر خلاق مبحثی جدید و مورد توجه در حوزه مطالعات شهری و به ویژه توسعه شهری می‌باشد که توسط افرادی نظیر آلن اسکات، ریچارد فلوریدا، چارلز لاندی، ری و اندرسون مطرح شده و مورد استفاده قرار گرفت، در مدت زمانی کوتاه جایگاهی اساسی در ادبیات توسعه شهری پیدا کرد. از میان این متفکران ریچارد فلوریدا در بیان موضوع و نهادهای کردن این مفهوم جایگاهی ویژه دارد (Mafi et al, 2016: 34). فلوریدا معتقد است شهرها ظرف‌های بروز خلاقیت هستند و همیشه چرخ‌های حرکت، تمرکز و هدایت انرژی خلاق بشر بوده‌اند (Florida, 2005: 1). در واقع شهر خلاق بر بهتر شدن محیط زندگی (Mulero & Rius-Ulldemolins, 2017: 1) و ارتقای کیفیت زندگی به واسطه تفکرات نو شهروندان تاکید دارد. ایجاد شهرهای خلاق باعث رونق و شکوفایی حیات شهری می‌گردد که این خود سطح مناسبات یک شهر را در پیوند با سایر شهرها در مقیاس ملی و فراملی گسترش می‌دهد (Panahi and Dadashpour Moghaddam, 1398: 88). و هدف آن تبدیل شهر به یک محیط شهری جذاب برای کسانی است که به توسعه اقتصادی محلی کمک می‌کنند (Vivant, 2013: 57). غیر از بسترهای دانش، صنعت به ویژه صنایع با فن‌آوری برتر، بسترهای اجتماعی و فرهنگی چون، تنوع اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، کیفیت زندگی، و برابری اجتماعی جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده‌اند (Windén et al, 2007: 5). که در ادامه به کیفیت زندگی که یکی از بسترهای لازم جهت جذب طبقه خلاق در شهرها می‌باشد پرداخته می‌شود.

کیفیت زندگی

کلمه کیفیت در لغت به لاتین Qual به معنی چیزی و چه و Quality به مفهوم چگونگی استخراج است و از نظر لغوی به معنای شرایط و چگونگی زندگی است (Pourahmad and Zarei, 2015: 4). برخی کیفیت زندگی را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنجش برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و غیره تفسیر کرده‌اند (Epley and Menon, 2008: 281). در خصوص معنی کیفیت زندگی تعاریف و تعابیر مختلفی ارائه شده است، برخی آن را توانایی فرد برای اداره زندگی از دید خود می‌دانند (Ware, 2004: 19). دونالد کیفیت زندگی را اصطلاحی توصیفی عنوان می‌کند که به سلامت و ارتقاء عاطفی، اجتماعی و جسمی افراد و توانایی آنها برای انجام وظایف روزمره اشاره دارد (Ghazanfarpour, 2019: 4). اگر چه کیفیت زندگی در بعضی از منابع سطح زندگی ترجمه شده است، ولی سطح زندگی و پیشرفت مادی فقط یکی از پایه‌های کیفیت زندگی را تشکیل می‌دهد و کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد. براین اساس طراحی و تدوین شاخص‌های کیفیت زندگی یکی از راه‌های عملیات کیفیت زندگی است. شاخص‌ها باید متناسب با ویژگی‌های ملی و محله‌ای تنظیم شوند تا برای شهروند معمولی معنادار باشند و منشاء عملی شوند که برای بهبود وضع موجود، از عهده شهروند بر می‌آید (Shah Hosseini and Tavakoli, 2013: 128). نخستین اقدامات پیشگامانه در ارائه شاخص‌های کیفیت زندگی توسط مسئولین شهرداری جکون ویل و فلوراید در سال ۱۹۸۶ انجام شد. در این رابطه مک لارن (۱۹۹۶) بیان می‌کند که: یک توافق عمومی وجود دارد که دو نوع مشخص از شاخص‌ها برای سنجش کیفیت زندگی مناسب هستند (Massam, 2002: 21). این شاخص‌ها شامل شاخص‌های عینی یا شاخص‌های ذهنی می‌باشند و به ندرت کیفیت زندگی با استفاده از هر دو نوع شاخص‌ها اندازه‌گیری می‌شود. شاخص‌های ذهنی از پیمایش اداراکات، ارزیابی‌ها و رضایت ساکنان از زندگی شهری به دست می‌آیند، در حالیکه شاخص‌های عینی مربوط به حقایق قابل مشاهده هستند که غالباً از داده‌های ثانویه به دست می‌آیند (Rezvani et al, 2009: 88).

از سوی دیگر در عرصه مطالعات کیفیت زندگی تئوری‌های متعددی نیز مطرح گردیده است که از جمله می‌توان به رویکرد سیاست‌گذاران، دیدگاه روان‌شناختی - ادراکی و رویکرد نیمه تجربی و رویکرد تحقیق تجربی ساکنان اشاره کرد (Valdebeigi, 2009). دیدگاه سیاست‌گذاران بر درک و تعریف کیفیت محیط شهری بر پایه دو رویکرد متفاوت کارشناس محور و مخاطب محور قرار دارد. (۲) دیدگاه مخاطب محور بر پایه سطوح متفاوت ادراک محیطی مخاطبین قرار دارد. از مخاطبین در خصوص عواملی که بر روابط متقابل شان اثر می‌گذارد سوال می‌شود و متغیرهای کیفیت محیط استخراج می‌گردد. (۳) دیدگاه کارشناس محور، نظرات کارشناسان مبنای تمامی بررسی‌ها و تصمیمات مربوطه قرار می‌گیرد. (۴) دیدگاه روان‌شناختی - ادراکی نیز نحوه ارزیابی شخص از کیفیت محیط سکونت اش بر اساس ارتباط بین شخص و محیط توصیف می‌شود. بدین ترتیب که ارتباط بین شخص و محیط توسط ویژگی‌های شخصی (همچون سن، وضعیت اجتماعی - اقتصادی، روش‌های مختلف سازگاری، خصیصه‌های روان‌شخصیتی و غیره) و خصیصه‌های محیط همچون ارزش‌های موجود در محیط یا ظرفیت ارزشی آن، تحت تاثیر قرار گرفته و همچنین در کنار دو عامل فوق، ویژگی‌های منتج از اثرات متقابل بین شخص و محیط که به نوعی برانگیزنده تعامل بین فرد و محیط پیرامونش است، منجر به ارزش‌پذیری شخص از محیط پیرامونی‌اش می‌شود (Sajjadi et al, 2012: 271).

موضوع کیفیت زندگی و شهر خلاق سابقه مطالعاتی چندانی در ایران ندارد اما به صورت جداگانه مطالعاتی در این زمینه در داخل و خارج از کشور صورت گرفته که در ادامه به نمونه‌هایی از آنها اشاره شده است:

زرآبادی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان سنجش و تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در شهر مشهد دریافتند که مناطق ۱۰، ۱۲ و ۷ شهرداری مشهد، به ترتیب بهترین کیفیت زندگی را به لحاظ شاخص‌های بررسی شده دارا می‌باشند. حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان تحلیل و ارزیابی نابرابری‌های کیفیت زندگی در محلات شهر فارس دریافتند که محلات ناحیه دو شهر فارس در شاخص‌های اقتصادی (۰/۸۴۱)، اجتماعی (۰/۹۸۱) و کالبدی با امتیاز ۰/۹۳۰ در رتبه اول و محلات ناحیه یک این شهر رتبه آخر را به خود اختصاص داده‌اند. زیاری و همکاران (۱۳۹۹)، در مقاله خود با عنوان سنجش کیفیت زندگی از دیدگاه عدالت اجتماعی در مناطق ۲ و ۱۶ شهری تهران دریافتند که فرصت‌ها و امکانات شهری در این دو منطقه به صورت نامتعادل توزیع شده است. اسدی و اکبری (۱۳۹۹) در مقاله خود تحت عنوان تحلیل فضایی کیفیت زندگی شهروندان در منطقه ۲ شهر مشهد به این نتیجه رسیدند که شاخص‌های کیفیت زندگی از توزیع فضایی یکسانی در منطقه مورد مطالعه برخوردار نبودند. اسکات^۱ (۲۰۱۴) در تحقیق خود با عنوان به سوی شهر خلاق به تحلیل جایگاه کاپیتالیزم فرهنگ شناختی در شهرگرایی و اثرگذاری آن در حرکت به سوی شهر خلاق پرداخته است. وی در پژوهش خود با بررسی روند تحول تاریخی شهر خلاق به رمزگشایی خلاقیت شهر و اهمیت و جایگاه سیاست شهری و سرمایه اجتماعی در خلق شهرهای خلاق پرداخته است. دورماز^۲ (۲۰۱۵) در مقاله خود به جایگاه کیفیت مکان‌های شهری در خلاقیت شهری پرداخته و در یک مطالعه تطبیقی میزان خلاقیت شهری شهر سوهو^۳ در حومه شهر لندن را با شهر بیوگلو^۴ در حومه استانبول را برحسب شاخص‌هایی از قبیل: مشخصات طبیعی، موقعیت، کاربری اراضی، فرم شهری، مشخصات بصری، مشخصات فرهنگی - اجتماعی، مشخصات ادراکی و مشخصات ارگانیکی شهر مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت طراحی مکان‌های شهری در مقیاس کوچک زمینه‌ای برای ایجاد خوشه‌های خلاق در فضاهای شهری به حساب می‌آید. علاوه بر موارد ذکر شده: در این زمینه می‌توان به پژوهش‌هایی از جمله: ناستانی و عنابستانی (۱۳۹۱)، نسترن و همکاران (۱۳۹۴)، حیدرخانی و همکاران (۱۳۹۶)، نقدی و بابایی (۱۳۹۴)، غیاثوند (۱۳۹۴)، امینی و همکاران (۱۳۹۸)، حسینی و شمس (۱۳۹۸)، منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸)، حیدری‌پور (۱۳۹۸) و مطلبیان و رحمانی (۱۳۹۹) نیز اشاره کرد.

مواد و روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی و از نوع طرح‌های همبستگی و روش مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss20 و Smart PLS3 استفاده شده است. برای نمونه‌گیری از کارشناسان و نخبگان، از شیوه در دسترس شامل تجربه علمی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش استفاده شده است. در بخش کمی با استفاده از مدل تحلیل معادلات ساختاری و روش تحلیل مسیر در نرم‌افزار PLS نوع مؤلفه‌ها با توجه به اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر مؤلفه‌ها مشخص شده است. جهت بررسی روایی و پایایی پرسشنامه در این پژوهش از دو روش اعتبار پرسشنامه با استفاده از دو روش صوری و اعتبار سازه (عاملی) به منظور ارزیابی قابلیت اعتماد پرسشنامه از

^۱ Scott

^۲ Durmaz, B

^۳ Soho

^۴ Beyoglu

آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است که نتایج حاکی از آن است که پرسشنامه از پایایی بالا برخوردار است. آلفای کرونباخ برای دو ساختار از ۰/۷ بالاتر است که بالاتر از ۰/۵ می‌باشد. در نتیجه از روایی همگرا برخوردار است.

مؤلفه‌های استفاده شده در این پژوهش، مؤلفه‌های شهر خلاق و مؤلفه‌های کیفیت زندگی است. برای انتخاب مؤلفه‌ها علاوه بر مطالعه مبانی نظری و پیشینه‌ها، از نظرات متخصصین و کارشناسان در زمینه شهر خلاق و مؤلفه‌های کیفیت زندگی و همچنین نظرات اساتید دانشگاهی استفاده شده است. در این راستا در این پژوهش از ۵ مؤلفه اصلی کیفیت زندگی شامل مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی - زیست محیطی، دسترسی و تسهیلات شهری و ۴ مؤلفه شهر خلاق شامل طبقه خلاق و امکانات محلی، تنوع، تحقیق - توسعه و تکنولوژی و جهانی شدن استفاده شده است. زیر مؤلفه‌های هر کدام از این ۴ مؤلفه اصلی شهر خلاق در جدول شماره ۱ و زیرمؤلفه‌های هر کدام از این ۵ مؤلفه اصلی کیفیت زندگی در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۱- مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های شهر خلاق

مؤلفه اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مأخذ مؤلفه‌ها
Fotouhi Mehrabani et al, 2016 Asadi and Sami, 2017 Zanganeh Shahraki and Fotouhi Mehrabani, 2017 Mokhtari Malekabadi et al, 2015	درصد جمعیت با تحصیلات عالیه (لیسانس و بیشتر)	طبقه خلاق و امکانات محلی
	درصد قانون‌گذاران و مدیران از کل شاغلان	
	درصد متخصصان از کل شاغلان	
	تعداد آثار تاریخی	
	تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان	
	تعداد چاپخانه	
	تعداد مطبوعات محلی	
	تعداد مکان‌های ورزشی	
	تعداد سینما	
	تعداد فستیوال	
	تعداد دانشگاه	
	تعداد موزه	
	تعداد کتابخانه	
	تعداد سالن‌های فرهنگی و هنری	
Fotouhi Mehrabani et al., 2016; Fotouhi Mehrabani et al, 2016 Zanganeh Shahraki and Fotouhi Mehrabani, 2017 Mafi et al. 2017 Panahi et al. 2018	تعداد فضای ورزشی	
	تعداد اماکن مذهبی	
	سرمایه انسانی	تنوع
	سهم دانشجویان لیسانس و بیشتر از کل جمعیت	
	سهم زنان شاغل از کل شاغلان	
	تنوع ادیان	
	تنوع قومی	
	آزادی بیان	
	حقوق نان	
	نسبت مهاجران وارد شده از خارج کشور در ۱۰ سال گذشته	
	نسبت مهاجران خارج شده از خارج کشور در ۱۰ سال گذشته	
	میزان مشارکت در انتخابات گذشته	
Zanganeh Shahraki and Fotouhi Mehrabani, 2017 Mafi et al., 2017 Fotouhi Mehrabani et al, 2016; Asadi and Sami, 2017	کرسی‌های آزاد اندیشی و نظریه پردازی	تحقیق - توسعه و تکنولوژی
	شفافیت اداری و مالی	
	کاهش فساد	
	سهم بودجه تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی	
	تعداد ثبت اختراعات به ازای هر یک صد هزار نفر	
	درصد کاربران اینترنت	
	پارک و مراکز علم و فناوری	
	تعداد مراکز اداری فعالیت تحقیق و توسعه	
	تعداد استارت آپ‌ها	

مؤلفه اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مأخذ مؤلفه‌ها
	سرانه سرمایه‌گذاری در صنایع خلاق	
	درصد خانوارهای دارای دسترسی به اینترنت	
	درصد خانوارهای دارای رایانه	
Zanganeh Shahraki and Fotouhi Mehrabani, 2017;	تعداد پروازهای بین‌المللی (وارد شده-خارج شده)	جهانی شدن
	تعداد مسافران بین‌المللی (وارد شده-خارج شده)	
	تعداد دانشجویان بین‌المللی	

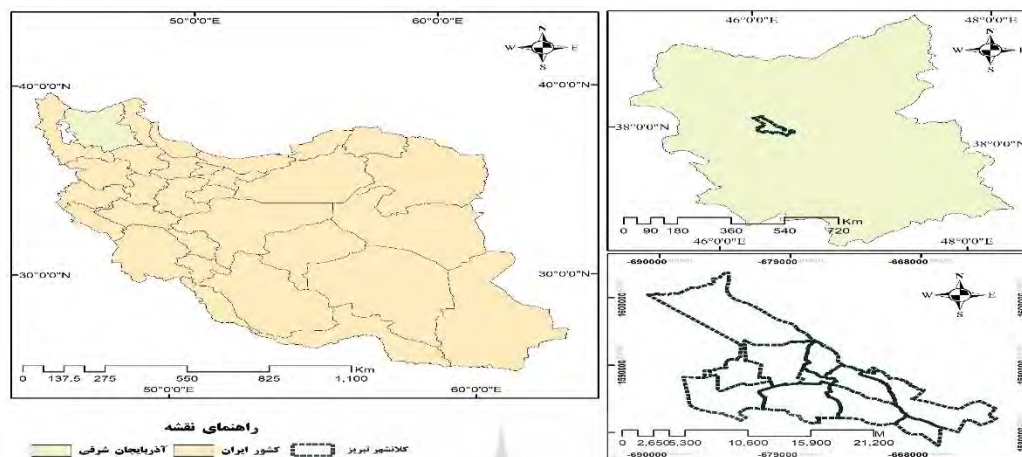
جدول ۲- مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های کیفیت زندگی

مؤلفه اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مأخذ مؤلفه‌ها
اقتصادی	رضایت از شغل	Khajeh et al, 2012; Lotfi, 2009; Nazmfar and Mohammadi, 2016
	درصد خانوارهای با درآمد کمتر از ۳۰۰۰ دلار	
	احساس موفقیت در شغل	
	رضایت از وضعیت اقتصادی	
	رضایت از توزیع ثروت و درآمد	
	رضایت از پس انداز	
اجتماعی - فرهنگی	احساس شادمانی	Khajeh et al, 2012; Qalibaf et al, 2011
	احساس امنیت و آرامش	
	رضایت از رابطه اجتماعی	
	رضایت از احترام در خانواده	
	رضایت از اعتماد عمومی	
	مشارکت عمومی	
	کیفیت خدمات آموزشی	
کالبدی - زیست محیطی	رضایت از محله مسکونی	Khajeh et al, 2012; Lotfi, 2009; Qalibaf et al, 2011
	رضایت از وضعیت خیابان	
	رضایت از وضعیت ترافیک	
	رضایت از فضای سبز	
	میزان خدمات سلامت	
	رضایت از بهداشت محیط	
دسترسی	رضایت از کیفیت حمل و نقل عمومی	Nazmfar and Mohammadi, 2016; Qalibaf et al, 2011; Poorahmad et al, 2012
	رضایت از توزیع ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی	
	دسترسی به مراکز خرید	
	دسترسی به مکان‌های ورزشی	
	دسترسی به مراکز آموزشی	
	دسترسی به مراکز بهداشتی	
	دسترسی به بانک‌ها و مراکز مالی	
تسهیلات شهری	میلان شهری موجود	Poorahmad et al, 2012
	چراغ و روشنایی شهری	
	تلفن‌های عمومی	
	برخورداری از تجهیزات زیربنایی (آب، برق، گاز و تلفن شهری)	
	تلفن شهری	

محدوده مورد مطالعه

تبریز به عنوان پایتخت گردشگری ۲۰۱۸ کشورهای اسلامی، کلاشهری در شمالغرب ایران و مرکز استان آذربایجان شرقی است. این شهر، بزرگترین قطب اقتصادی منطقه شمال غرب ایران و مناطق ترک‌نشین بوده و مرکز اداری، ارتباطی، بازرگانی، سیاسی، صنعتی، فرهنگی و نظامی این منطقه شناخته می‌شود. تبریز شهری است صنعتی و نیمه کشاورزی که به جهت واقع شدن بر سر راه ترکیه و اروپا یک شهر ترانزیتی محسوب می‌شود (Tabriz Municipality, 2017)، کلاشهر به عنوان مرکز استان آذربایجان شرقی، یکی از شهرهای تاریخی،

اثرگذار و مهاجرپذیر کشور است. به دلیل موقعیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی تبریز همواره طیف وسیعی از افراد با اهداف گوناگون به این شهر مهاجرت کرده‌اند (Mofrah Bonab et al., 2017: 141). کلانشهر طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت آن ۱۵۵۸۶۹۳ نفر بوده که ششمین شهر پرجمعیت ایران محسوب می‌شود. مساحت شهر ۲۴۴۵۱ هکتار تراکم ناخالص ۶۱/۱ نفر در هکتار، تعداد خانوار ۴۵۴۲۸۹، بعد خانوار ۳/۳، دارای ۱۰ منطقه و ۲۴ محله می‌باشد (Statistics Center of Iran General Census of Population and Housing, 2016).

شکل ۱- قلمرو جغرافیایی کلانشهر

بحث و یافته‌های تحقیق

بررسی میزان اهمیت و نحوه اثرگذاری و اثرپذیری مؤلفه‌های شناسایی شده در کیفیت زندگی

برای بررسی اینکه آیا سوالات مربوط به هر متغیر (متغیرهای آشکار) با ساختار خاص خود (متغیر پنهان) ارتباط دارد، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. در تحلیل عاملی تأییدی، پیش فرض اصلی این بوده است که هر عامل به زیرمجموعه خاصی از متغیرها مربوط می‌شود. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده با بارگذاری عامل نشان داده می‌شود. در جدول ۳ متغیرهای تحقیق به همراه عناصر مربوطه در ابزار تحقیق و بارهای عاملی آنها که از نرم‌افزار SmartPls استخراج شده‌اند.

جدول ۳- جدول نتایج بارهای عاملی

متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی	متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی
اقتصادی	رضایت از شغل	۰/۷۹۵	دسترسی	رضایت از کیفیت حمل و نقل عمومی	۰/۸۲۵
	درصد خانوارهای با درآمد کمتر از ۳۰۰۰ دلار	۰/۷۱۴		رضایت از توزیع ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی	۰/۹۴۱
	احساس موفقیت در شغل	۰/۷۹۹		دسترسی به مراکز خرید	۰/۸۴۸
	رضایت از وضعیت اقتصادی	۰/۷۴۷		دسترسی به مکان‌های ورزشی	۰/۷۷۱
	رضایت از توزیع ثروت و درآمد	۰/۸۴۸		دسترسی به مراکز آموزشی	۰/۸۹۷
	رضایت از پس‌انداز	۰/۶۲۴		دسترسی به مراکز بهداشتی	۰/۶۴۲
				دسترسی به بانک‌ها و مراکز مالی	۰/۶۷۹
اجتماعی - فرهنگی	احساس شادمانی	۰/۷۵۷	تسهیلات شهری	مبللمان شهری موجود	۰/۸۲۸
	احساس امنیت و آرامش	۰/۸۴۸		چراغ و روشنایی شهری	۰/۷۴۷
	رضایت از رابطه اجتماعی	۰/۸۳۹		تلفن‌های عمومی	۰/۸۲۴
	رضایت از احترام در خانواده	۰/۹۴۰		برخوردار از تجهیزات زیبایی (آب، برق، گاز و تلفن شهری)	۰/۷۶۳
	رضایت از اعتماد عمومی	۰/۷۳۵	شهر خلاق	تنوع	۰/۸۳۲
	مشارکت عمومی	۰/۷۸۲		تکنولوژی	۰/۸۵۶
	کیفیت خدمات آموزشی	۰/۶۷۶		جهانی شدن	۰/۹۲۶

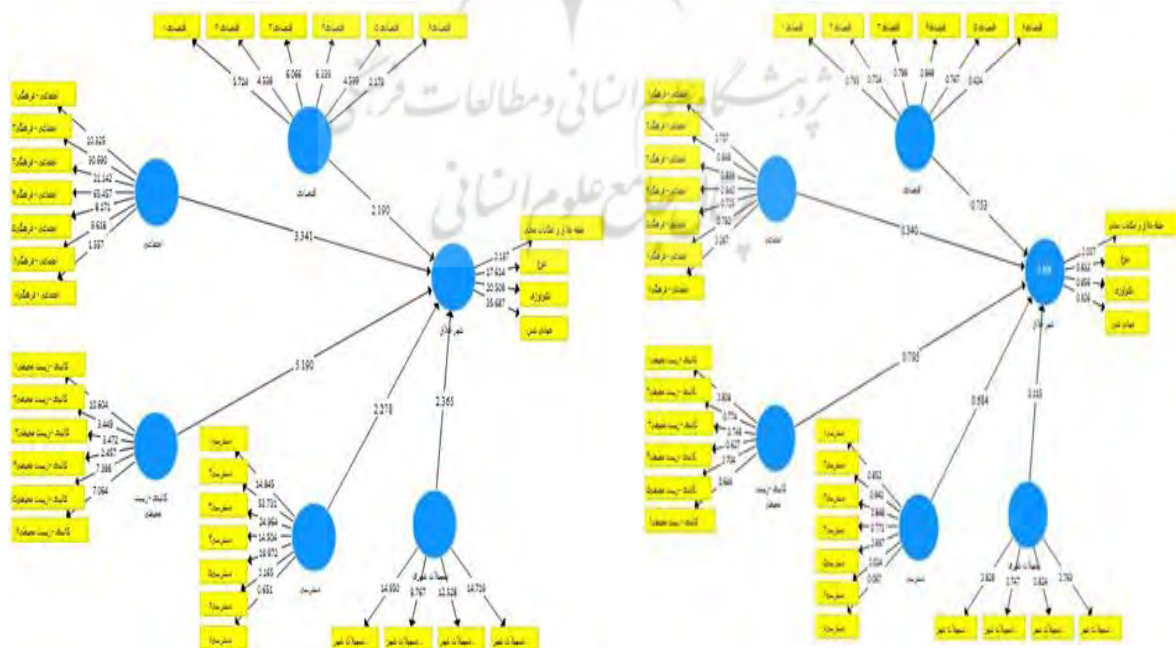
متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی	متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی
کالبدی – زیست محیطی	رضایت از محله مسکونی	۰/۸۰۸		طبقه خلاق و امکانات محلی	۰/۷۷۳
	رضایت از وضعیت خیابان	۰/۷۷۴			
	رضایت از وضعیت ترافیک	۰/۷۴۸			
	رضایت از فضای سبز	۰,۷۷۲			
	میزان خدمات سلامت	۰/۷۰۴			
	رضایت از بهداشت محیط	۰,۷۴۴			

داده‌های موجود در جدول نشان می‌دهد که مقادیر تمام بارهای فاکتورها از ۰/۵ بیشتر است که مقیاس بسیار قابل قبولی برای محاسبه متغیرهای پنهان مدل مقیاس است. مقدار بارگذاری فاکتور بین ۰/۲ تا ۰/۳ مقیاس ضعیفی را نشان می‌دهد و احتمالاً باید از مدل حذف شود. بارگذاری فاکتورها بین ۰/۳ و ۰/۵ نشان می‌دهد که متغیر مشاهده شده مقیاس نسبتاً ضعیفی دارد اما برای ادامه تحلیل کافی است. مقادیر بیشتر از ۰/۵ نیز نشان می‌دهد که متغیر قابل مشاهده مقیاس قابل اطمینان برای محاسبه متغیر پنهان است.

بر اساس نتایج حاصل از مدل تحلیل عاملی تأییدی، کلیه شاخص‌های صریح رابطه‌ای قوی بین متغیرهای نهفته خود دارند. رضایت از توزیع ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی، رضایت از احترام در خانواده و دسترسی به مراکز آموزشی به ترتیب با ۰/۹۴۱ و ۰/۹۴۱ و ۰/۸۹۷ بیشترین رابطه را بین متغیر پنهان خود دارند.

ضرایب مسیر و معناداری آن

ضریب مسیر وجود رابطه علیت خطی و همچنین شدت و جهت این رابطه بین دو متغیر نهفته را نشان می‌دهد. در واقع، این همان ضریب رگرسیون استاندارد است که در مدل‌های رگرسیون ساده و چندگانه در مدل‌های ساده مشاهده می‌شود. عددی بین ۱ تا ۱+ بدین معنی است که ضرایب مسیر مثبت بیانگر روابط رو به جلو و ضرایب مسیر منفی روابط معکوس بین متغیرهای پنهان مستقل و وابسته را نشان می‌دهند و اگر برابر با صفر باشند، نشان می‌دهد که هیچ رابطه علیت خطی بین دو متغیر پنهان. این مقدار اندازه‌گیری قدرت رابطه است، که با ایجاد روابط غیرمستقیم از اندازه ضریب بتا کاهش می‌یابد، بنابراین برخی از محققان بر نیاز به اثرات کلی تأکید دارند، که ترکیبی از یک اثر مستقیم است (ضریب مسیر یا بتا ضریب) و غیر مستقیم دارند. مسیرهای اثرات مستقیم و مقدار t مربوطه استخراج شده از نرم‌افزار Smart-PLS در جداول ۴ و شکل‌های ۲ و ۳ نشان داده شده است.

شکل ۲- نتایج تجزیه و تحلیل PLS

شکل ۳- نتایج تجزیه و تحلیل اماره t نمودار

جدول ۴ - ضرایب محاسبه شده شاخص‌های متغیر کیفیت زندگی

اثر مستقیم			مسیر مستقیم	
ضریب مسیر β	آماره t T-value	سطح معناداری P-value	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۱۳۶	۲/۱۹۰	۰/۰۲۹	خلاقیت شهر	اقتصادی
۰/۲۹۲	۳/۳۴۱	۰/۰۰۰		اجتماعی - فرهنگی
۰/۳۶۷	۵/۱۹۰	۰/۰۰۰		کالبدی - زیست محیطی
۰/۲۴۱	۲/۷۷۶	۰/۰۰۰		دسترسی
۰/۳۱۲	۲/۳۶۵	۰/۰۰۰		تسهیلات شهری
رد تأیید در سطح ۰/۰۵				

با توجه به اینکه آماره‌ی T بزرگتر از ۱/۹۶ است، در سطح معنی‌داری ۹۵ درصد ضرایب مسیر و روابط فرض شده در مدل ساختاری پژوهش تأیید می‌شود و روابط میان مولفه‌ها معنادار است. با توجه به جدول شماره ۴، متغیرهای مستقل پژوهش حاضر شامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، کالبدی - زیست محیطی، دسترسی و تسهیلات شهری که به ترتیب با ضرایب ۰/۱۳۶، ۰/۲۹۲، ۰/۳۶۷، ۰/۲۴۱ و ۰/۳۱۲ در سطح معنی‌داری $p < 0/05$ بر متغیر مستقل پژوهش (شهر خلاق) تأثیر مثبت و معناداری داشته است که در بین شاخص‌های بررسی شده بیشترین تأثیر با ضریب ۰/۳۶۷ مربوط به متغیر کالبدی - زیست محیطی و پس از آن به ترتیب متغیر تسهیلات شهری و اجتماعی - فرهنگی قرار دارد. بنابراین در افزایش خلاقیت شهری در کلانشهر مولفه‌ی کالبدی - زیست محیطی با گویه‌هایی همچون رضایت از محله مسکونی، رضایت از وضعیت خیابان، رضایت از وضعیت ترافیک، رضایت از فضای سبز و رضایت از بهداشت محیط بیشترین اثرگذاری را داشته است. همچنین با توجه به سطح معناداری ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت بین متغیر مستقل و وابسته تحقیق ارتباط معناداری وجود دارد (جدول شماره ۵).

جدول ۵ - میزان تأثیر متغیر مستقل (کیفیت زندگی) بر متغیر وابسته (شهر خلاق)

فرضیه	ضریب تأثیر
کیفیت زندگی شهری بر مولفه‌های شهر خلاق	۰/۹۰۸

نتیجه ضریب تأثیر متغیر کیفیت زندگی بر متغیر خلاقیت شهر در کلانشهر ۰/۹۰۸ به دست آمده است. بدین مفهوم که متغیر کیفیت زندگی با ۳۰ شاخص مشاهده‌پذیر تأثیر بالایی بر متغیر شهر خلاق دارد. در مدل‌سازی حداقل مربعات جزئی، شاخصی به نام نیکویی برازش پیشنهاد شده است. این شاخص هر دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری را مدنظر قرار می‌دهد و به‌عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود. برای محاسبه میانگین یا متوسط مقادیر اشتراکی متغیرهای مدل، از خروجی الگوریتم PLS در قسمت شاخص‌های کیفی مدل استفاده شده و نتایج آن در جدول شماره ۶ ارائه داده شده است.

جدول ۶ - نیکویی برازش مدل

نوع شاخص	مدل استاندارد	مدل تخمینی	مقدار قابل تأیید	نتیجه
ریشه‌ی میانگین استاندارد شده مجذور باقیمانده	SRMR	۰/۱۳۷	۰/۱۳۷	تأیید نیکویی برازش
مربع فاصله اقلیدسی	d_ ULS	۰/۹۴۵	۰/۹۴۵	تأیید نیکویی برازش
فاصله هندسی	d_ G	۰/۹۱۶	۰/۹۱۶	تأیید نیکویی برازش
کای اسکوئر	Chi-Square	۹۱/۴۰۸	۹۱/۴۰۸	تأیید نیکویی برازش
شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۱۳	۰/۹۱۳	تأیید نیکویی برازش

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

شهر خلاق یک تئوری جدیدی از برنامه‌ریزی راهبردی فضای شهری است. مهمترین ارزش این تئوری محور قرار دادن فعالیت‌های ساکنان شهری در تعالی شهرها و نیل به توسعه پایدار است. این تئوری با تلفیق آموزه‌های متخصصین علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی شهری نقش متحدکنندگی بی‌نظیری در نیل به تحول و دگرگونی شهری را بازی می‌کند. می‌توان گفت شهر خلاق ابتکار جدیدی برای گذار شهر از حالت ایستایی به تکامل داشته و توجه توأمان به فناوری، زیرساخت‌ها، بخش‌های تولیدی و منابع انسانی را تأکید می‌کند. در نسل جدید شهرهای خلاق به مزایای خلق زندگی با کیفیت تمرکز می‌شود. اهمیت خلاقیت شهر به اندازه‌ای است که این مؤلفه به عاملی برای رقابت در بین شهرها در مقیاس جهانی گردیده است. به همین دلیل سالیانه تعداد شهرهای جدیدی که یونسکو به عنوان

شهر خلاق در زمینه‌های مختلف فرهنگی ثبت می‌کند به صورت چشمگیری در حال ترقی و افزایش است. لذا حرکت به سمت خلاقیت در حکم حرکت به سمت منحصر به فرد بودن، توسعه یافتگی و رونق اقتصادی شهرها محسوب می‌شود. یکی از بسترها و نمودهای اصلی خلاقیت در شهرها، بافت مکانی و فضایی شهرهاست. رابطه بین خلاقیت و فضاهای شهری رابطه‌ای ناگسستنی و دو سویه است. بدین صورت که وجود مکان‌ها و فضاهای خلاقیت‌زا در توسعه خلاق محور شهرها نقش بی‌بدیل را ایفا می‌کنند. در طرف مقابل وجود طبقه خلاق در شهرها باعث ظهور مکان‌ها و فضاهای نوزا و خلاق می‌گردد. از آنجایی که بیشتر شاخص‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی قابلیت تجلی در بافت مکانی و فضایی شهر را دارد، می‌توان گفت بافت مکانی و فضایی شهرها رابطه و تأثیر متقابلی با بافت فرهنگی، تاریخی و اجتماعی شهرها داشته و آینه تمام نمای یکدیگرند. در این راستا پژوهش حاضر در پی تبیین اثرات کیفیت زندگی بر تحقق شهر خلاق در کلانشهر بوده است. بدین منظور در ابتدا با روش اسنادی مؤلفه‌های تأثیرگذار کیفیت زندگی بر خلاقیت شهر در کلانشهر شناسایی شدند. سپس با مدل تحلیل معادلات ساختاری و روش تحلیل مسیر در نرم‌افزار PLS نوع مؤلفه‌ها با توجه به اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر مؤلفه‌ها مشخص شده است. مطابق نتایج به دست آمده، مؤلفه‌های کیفیت زندگی شامل کالبدی - زیست‌محیطی، تسهیلات شهری، اجتماعی - فرهنگی، دسترسی، اقتصادی با ضرایب $0/367$ ، $0/312$ ، $0/292$ ، $0/241$ و $0/136$ در سطح معنی‌داری $p < 0/05$ بر تحقق شهر خلاق تأثیر مثبت و معناداری داشته است که مؤلفه کالبدی - زیست محیطی بیشترین تأثیر را با ضریب $0/367$ داشته است و پس از آن به ترتیب مؤلفه تسهیلات شهری و اجتماعی - فرهنگی قرار دارند. بنابراین در تحقق شهر خلاق در کلانشهر کیفیت کالبدی - زیست محیطی با گویه‌هایی همچون رضایت از محله مسکونی، رضایت از وضعیت خیابان، رضایت از وضعیت ترافیک، رضایت از فضای سبز، میزان خدمات سلامت، رضایت از بهداشت محیط بیشترین اثرگذاری را داشته است.

مقایسه نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین نشان از تایید نتایج حاصله می‌باشد چنانچه شاطریان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با نام مدل‌سازی تأثیرات گردشگری شهری بر کیفیت زندگی و شهر خلاق در شهر کرمانشاه انجام شد، نشان داده است که افزایش کیفیت زندگی، گردشگری خلاق و خلاقیت شهری را به شدت افزایش می‌دهد، و کیفیت زندگی اثر معناداری با ضریب رگرسیونی $0/84$ بر خلاقیت شهری می‌گذارد. پژوهش‌های مشابه که تأثیر کیفیت زندگی را در شکل‌گیری خلاقیت شهری مورد بررسی قرار داده‌اند علاوه بر تایید اهمیت این عامل، تأثیرگذاری آن بر بعد خلاقیت و قشر خلاق دیگر مؤلفه‌ها تایید می‌کند. چنانچه پژوهش مکره‌ان و وجان (۲۰۰۷) نشان داده است که افراد طبقه خلاق به سمت مناطقی کشیده می‌شوند که سطح بالایی از کیفیت زندگی دارند، همانطور که براون و مک زیسکی (۲۰۰۹) نیز گفته‌اند، این زمینه و فضای کلی کیفیت زندگی است که باعث می‌شود این فضاها احساس خلاقیت کنند. لذا براساس یافته‌های پژوهش می‌توان عنوان کرد که نتایج بازتابی از الزامات مورد نیاز جهت افزایش کیفیت زندگی در کلانشهر تبریز که یکی از ضروریات شکل‌گیری خلاقیت شهری هستند. لذا انتظار می‌رود که این تحقیق به مدیران و ذی‌نفعان کمک کند تا عوامل کلیدی که باید بر روی آن‌ها تمرکز کنند را شناسایی و تلاش‌های خود را برای مقابله با موانع هدایت کنند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

1. Amini, E., Ghazanfari, M., & Bandarabad, A. (2019). Analysis of the trans-regional land use effects on the quality of life in deteriorate neighborhood from the citizens' point of view (Case study: District 12 of Tehran Municipality). *Journal of Urban and Regional Planning*, 2(5), 5. https://www.ispdr.ir/article_702210.html [In Persian]
2. Anabestani, A. A., & Anabestani, Z. (2012). The effect of urban management performance on improving the quality of life of citizens (Case study: Golbahar New City). *Social Development Studies of Iran*, 4, 23-34. <https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/821517>. [In Persian]
3. Asadi, A., & Sami, E. (2016). Assessing the compliance of Ghaen city with the indicators of the creative city. *New Attitudes in Human Geography*, 10(4), 13-26. <https://sanad.iau.ir/journal/geography/Article/544600?jid=544600>. [In Persian]
4. Cash, A., & Babaei, H. (2015). A review of indicators and components of quality of urban life (Case Study of Hamadan). *Urban Management Studies*, 7(23), 1-14. https://ums.srbiau.ac.ir/article_9389.html. [In Persian]

5. Dadashpour Moghadam, M., & Valizadeh, R. (2018). Evaluation and analysis of creative city indicators in metropolises (Case study of Tabriz metropolitan area 1). *Scientific Journal of Geography and Planning*, 240(73), 198-181. DOI:10.22034/gp.2020.10797 [In Persian].
6. Durmaz, S. (2015). Analyzing the quality of place: Creative clusters in Soho and Beyoglu. *Journal of Urban Design*, 20(1), 93-124.
7. Epley, D. R., & Menon, M. (2008). A method of assembling cross-sectional indicators into a community quality of life. *Social Indicators Research*, 88, 281-296.
8. Florida, R. (2005). *Cities and the creative class*. Routledge.
9. Fotouhi Mehraban, B., Kalantari, M., & Rajaei, S. A. (2016). Creative city and indicators of Iranian creative city. *Geographical Association of Iran*, 14(51), 102-118. <https://www.journal.eri.acecr.ir/Article/8910/FullText>[In Persian]
10. Ghazanfarpour, H., Karimi, S., & Saeedi, F. (2019). Comparative analysis of quality of life in old and new urban contexts (Case study: Kerman city). *Urban Social Geography*, 7(1), 1-19. <https://doi.org/10.22103/JUSG.2020.2002>. [In Persian]
11. Ghiasvand, A. (2015). The effectiveness of women's teamwork in a community-based plan to improve the quality of urban life. *Journal of Social Work*, 2(5), 167-196. <https://doi.org/10.22054/rjsw.2015.7580> [In Persian]
12. Ghorbani, R., Hosseinabadi, S., & Toorani, A. (2013). Creative cities, a cultural approach to urban development. *Geographical Studies of Arid Regions*, 3(11), 1-8. https://jargs.hsu.ac.ir/article_161322.html. [In Persian]
13. Hajinejad, A., Ghaderi, J., & Ghasemi Ghasemvand, E. (2016). Analysis and evaluation the disparities of life quality in urban neighborhoods (Case Study: Farsan City). *Journal of Zonal Planning*, 6(21), 167-178. DOR: 20.1001.1.22516735.1395.6.21.13.1 [In Persian]
14. Heidari poor, E. (2018). Developing a planning model for the creative city of Isfahan handicrafts using a conceptual model. *New Attitudes in Human Geography*, 12(1), 787-796. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.66972251.1398.12.1.40.8> [In Persian].
15. Heidarkhani, A., Ghanbari, N., & Mohebbi, S. (2017). The role of social support dimensions on satisfaction with the quality of urban life (Case study: citizens of Kermanshah). *Urban Sociological Studies*, 7(23), 105-132. <https://sanad.iau.ir/journal/urb/Article/657036?jid=657036&lang=fa>. [In Persian].
16. Heidarzadeh, E., & Behzadfar, M. (2019). The Impact of Population Density on Urban Quality of Life Indicators, Case Study: District 3 of Tehran. *Research and urban planning* 10(37), 1-12. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22285229.1398.10.37.1.5> [In Persian].
17. Hosseini, R., & Shams, M. (2018). Measuring the indicators of quality of urban life with the approach of citizens' satisfaction (Case study: Ashtrinan section). *Shabak Specialized Scientific Journal*, 5(2). <https://www.sid.ir/paper/524403/fa>. [In Persian].
18. Khajeh Shah Koochi, A., Najafi Kani, A. A., & Sharifan, S. (2014). A survey of quality of life in urban areas: A case study of Neishabour. *Urban Management*, 35, 103-120. <https://www.sid.ir/paper/493053/fa> [In Persian]
19. Khajeh Shahkoochi, A., Mahdavi, S., Suri, F., & Samadi, R. (2012). Evaluation and assessment of mental indicators of quality of urban life; Case study: Kashan city. *Urban Management*, 30, 285-296. <https://www.sid.ir/paper/91945/fa>[In Persian]
20. Mafi, R., Ghadami, M., Mazaheri, M. M., & Azizabadi Farahani, F. (2016). Presenting the ideal model of a creative city in the metropolis of Tehran. *Social Development Studies of Iran*, 11(1), 61-33. <https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/819512> [In Persian]
21. Mansoorian, H., & Azimi, S. (2018). City size and quality of life in urban settlements (Case study: Gilan and Mazandaran provinces). *Paydar City*, 2(2), 125-140. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.24766631.1398.2.2.8.8> [In Persian]
22. Massam, B. H. (2002). Quality of life: Public planning and private living. *Progress in Planning*, 58, 141-227.
23. Mercy, G., Dehdari, M., Baddast, V., & Miri, F. (2017). Evaluation of factors affecting the realization of a creative city from the perspective of Gorgan City (Case Study). *The First National Student Conference on Geography and Planning*, Guilan University of Rasht. <https://civilica.com/doc/505413/> [In Persian].

24. Mofrah Bonab, M., Majnuni Tutakhaneh, A., Soleimani, A., & Aftab, A. (2015). Assessment and analysis of sustainability in metropolises, a case study: ten regions of Tabriz. *Geographical Research Quarterly*, 33(1), 140-157. <http://dx.doi.org/10.29252/geores.33.1.140> [In Persian]
25. Mohammadi, M. (2016). Analysis of the characteristics and requirements of the creative city to attract the creative class (case study of Tehran) (Master's thesis). Allameh Tabatabai University. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ebtp/Article/987585> [In Persian]
26. Motalebian, K., & Rahmani, B. (2019). Creative planning and leadership in the Islamic Iranian city and its relationship with urban creativity. *Environmental Management*, 5, 11-132. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ebtp/Article/987585> [In Persian]
27. Nastaran, M., Ahmadi, Q., & Aghazadeh Moghadam, S. (2015). Assessing the quality of urban life in the old and new neighborhoods of Urmia. *Social Development Studies of Iran*, 7(3), 33-7. <https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/821478> [In Persian]
28. O'Connor, J., Gu, X., & Lim, M. K. (2020). Creative cities, creative classes and the global modern. *City, Culture and Society*, 21, 100344.
29. Panahi, A., & Dadash Pourmoghadam, M. (2018). Analysis of the role of creative city indicators in the development of urban tourism (Case study of Isfahan). *Shabak Scientific Journal*, 5(1), 87-96. <https://www.sid.ir/paper/524578/fa> [In Persian]
30. Rafieian, M. (2011). *Theory, City, Space, Urban Management*. Tehran, <https://tahanpub.ir/> [In Persian]
31. Rajabi Amirabad, R., & Rahmani, B. (2017). Organizing the urban appearance in order to improve the quality of life in Malayer. *Environmental Management*, 40, 91-113. <http://dx.doi.org/10.29252/jgs.20.58.319> [In Persian]
32. Rezvani, M. R., Mottakan, A. A., Mansoorian, H., & Sattari, M. H. (2009). Development and measurement of urban quality of life indicators (Case Study: Noorabad City, Lorestan Province). *Urban and Regional Studies and Research*, 1(2), 78-110. https://urs.ui.ac.ir/article_19942.html?lang=fa [In Persian]
33. Sajjadi, J., Faraji Mollai, A., & Azami, A. (2012). Analysis of quality of life in a rural-urban environment; Case study: Saghabad city. *Urban Management*, 30, 265-284. [In Persian]
34. Scott, A. J. (2014). Beyond the creative city: Cognitive-cultural capitalism and the new urbanism. *Regional Studies*, 48(4), 565-578.
35. Shah Hosseini, P., & Tavakoli, H. (2013). Analysis of urban quality of life indicators in Wardavard neighborhood, District 21, Tehran. *Environmental Management Quarterly*, 24. <http://dor.net/dor/20.1001.1.24766631.1400.4.4.7.5> [In Persian]
36. Shaterian, M., Heidari Sourshajani, R., & Varfi Nejad, J. (2018). Modeling the effects of urban tourism on quality of life and creative city in Kermanshah. *Journal of Spatial Planning*, 9(33), 49-60. <https://doi.org/10.30488/gps.2019.100765> [In Persian].
37. Valdebeigi, M. (2009). Using cognitive system-comparison of quality of life (Case Study: Karaj) (Master's thesis). Faculty of Literature and Humanities, University of Tabriz. [In Persian]
38. Van Winden, W., Van den Berg, L., & Pol, P. (2007). European cities in the knowledge economy: Towards a typology. *Urban Studies*, 44(3), 525-549.
39. Vivant, E. (2013). Creatives in the city: Urban contradictions of the creative city. *City, Culture and Society*, 4(2), 57-63.
40. Ware, J., & Gandek, B. (2004). Overview of the SF-36 health survey and the international quality of life assessment (IQOLA) project. *Journal of Clinical Epidemiology*, 51(11), 903-912.
41. Zarabadi, S. Z., Rescue, G., & Jalili Safarian, H. (2013). Measurement and analysis of urban quality of life indicators using TOPSIS technique in Mashhad. *Armanshahr Architecture and Urban Planning*, 15, 301-311. https://www.armanshahrjournal.com/article_34141.html?lang=fa . [In Persian]
42. Zarabi, A., Mousavi, M. N., & Bagheri, A. (2014). A study of the feasibility of a creative city (Comparative comparison between sustainable urban development indicators and criteria for a creative city) (Case Study: Cities of Yazd Province). *Journal of Geography and Urban Space Development*, 1(1). <https://doi.org/10.22067/gusd.v1i1.26048> [In Persian]
43. Ziari, M. G., Rafiei Mehr, H., & Zarei, J. (2019). Measuring the quality of life from the perspective of social justice (Case study: 2 and 16 urban areas of Tehran). *Human Geography Research*, 52(1),